

Priručnik o dobroj praksi

Ravnopravnost spolova u športu

Biblioteka ONA

Dostupnost športskih aktivnosti djevojkama i ženama

Clotilde Talleu

Priručnici o dobroj praksi, br. 2

Odgovornost za prijevod izvornog engleskog izdanja na hrvatski jezik u potpunosti preuzima Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Izdavač: Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova
Mesnička 23, Zagreb

Glavna urednica: mr.sc. Helena Štimac Radin

Prijevod: Davies d.o.o.

Lektura: Mirjana Paić Jurinić

Naslovnica: Moniroz Tolja

Prijelom i tisak: Intergrafika TTŽ d.o.o.

Naklada: 500 primjeraka

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 789132

ISBN 978-953-7574-14-7

Izvornik je objavilo Vijeće Europe.

©2011. Council of Europe

Mišljenja i stavovi navedeni u publikaciji predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Europe.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Uvod	11
1. Tjelesne i športske aktivnosti i rodna pitanja u Europi	13
1.1. Djevojčice/dječaci i žene/muškarci: različiti športski svjetovi	13
1.2. Razlike i nejednakosti između djevojaka i žena	18
1.3. Glavne prepreke sudjelovanju u športu	21
2. Pregled dobre prakse u Europi	29
„Ponoćni športovi“ i „Otvorena nedjelja“: otvaranje športskih objekata mladima tijekom vikenda (Švicarska)	29
Priručnik za uvođenje politike ravnopravnosti spolova u lokalne športske politike (Španjolska)	31
Udruga Elan sportif: promicanje boksa za djevojčice (Francuska)	32
Školski projekt „Udarac za djevojčice – nogomet“ (Njemačka)	34
Udruga SheZone: kombiniranje športa i društvenih aktivnosti za žene (Danska)	35
Program „Lakši pristup kroz šport (WATS)“, Ujedinjeno Kraljevstvo	37
Sudjelovanje u organiziranim tjelesnim aktivnostima – sredstvo za borbu protiv stresa među ženama (Bosna i Hercegovina)	38
Aktivnosti Komisije „Žene i šport“ Slovačkog olimpijskog odborna (Slovačka)	40

3. Preporuke.....	43
Literatura.....	51
Uredništvo.....	57

Predgovor

Promicanje ravnopravnosti u športu jedan je od ključnih ciljeva Vijeća Europe od samog početka provedbe programa u području športa. Važnost koja se pridaje politikama pod nazivom „šport za sve“ odražava se u Europskoj povelji o športu za sve, koju je Vijeće ministara donijelo 1975. godine. Zajedno s nizom preporuka, Povelja je od tada polazište za nacionalne politike u području športa i omogućila je pojedincima ostvarivanje njihova „prava sudjelovanja u športu“.

Unatoč mnogim različitim naporima što su ih javna tijela uložila u promicanje ravnopravnosti, u svakodnevnom životu prepreke i dalje postoje. Kako su ministri nadležni za ravnopravnost muškaraca i žena istaknuli na 7. ministarskoj konferenciji, održanoj 2010. godine u Bakuu: ravnopravnost postoji *de jure*, ali ne postoji uvijek *de facto*.

To vrijedi i za područje športa, koje se često smatra područjem u kojem prevladavaju „muške“ vrijednosti. Unatoč hvalevrijednim inicijativama i mjerodavnim preporukama tijela Vijeća Europe¹, državnih tijela i športskih pokreta, *status quo* ravnopravnosti spolova u športu treba promijeniti čvrstim opredjeljenjem na svim razinama, u svim dobnim skupinama i među pripadnicima obaju spolova. Primjeri dobre prakse postoje – oni mogu biti od praktične koristi onima koji kreiraju politike i onima koji ih primjenjuju u praksi. Istovremeno, ti primjeri mogu pokazati da športovi nisu u biti „muški“. Naprotiv, oni pokazuju kako će žene u cijelome svijetu, ako

---

¹ Preporuka o diskriminaciji žena i djevojčica u športu (Rezolucija Parlamentarne skupštine 2005/12) i Rezolucija o sprječavanju seksualnog zlostavljanja žena, mladih ljudi i djece u športu (3/2000), donesene na 9. konferenciji europskih ministara nadležnih za šport u Bratislavi 30.-31. svibnja 2000. godine.

se problemi dostupnosti konačno prevladaju, htjeti svojom voljom (i sve više) polučiti mnoge dobrobiti što ih donosi bavljenje športom, ponajprije bolje tjelesno i psihičko zdravlje.

Šport može dati pozitivan doprinos društvu: bavljenje športom potiče međusobno poštovanje, snošljivost i razumijevanje spajanjem ljudi različitih spolova, rasa, religija, dobi i imovinskog stanja. Športske aktivnosti, ako su pravilno vođene, mogu biti sredstvo borbe protiv diskriminacije, predrasuda i stereotipa.

Prihvati li se činjenica da šport daje pozitivan doprinos društvu, onda stanje u kojem žene i djevojčice još uvijek manje sudjeluju u športu ili tjelesnim aktivnostima predstavlja ozbiljan problem. Drugim riječima, društvo još uvijek nije iskoristilo sve mogućnosti što ih šport pruža. Vrijeme je da to učinimo, a veća dostupnost športskih aktivnosti ženama i djevojčicama samo je jedan od mnogih nužnih koraka na tom putu.

Stanislas FROSSARD
Izvršni tajnik
Proširenog djelomičnog sporazuma o športu (EPAS)
Uprava za mlade i šport
Vijeće Europe

Cilj je Proširenog djelomičnog sporazuma o športu (EPAS) olakšati raspravu između različitih dionika, kao što su javna tijela, donositelji politika, nevladine organizacije, športski klubovi i udruge, diseminacijom zbirke priručnika o dobroj praksi.

Ovaj je priručnik drugi broj iz zbirke priručnika o dobroj praksi. Bavi se pitanjem ravnopravnosti spolova u športu s naglaskom na dostupnost športa djevojčicama i ženama. U prvom se dijelu govori o razlikama u bavljenju športom žena i muškaraca i utvrđuju prepreke vezane uz spol. U drugom se poglavlju navodi dobra praksa, kao i pozitivna iskustva iz cijele Europe. Posljednji dio priručnika daje niz preporuka proizašlih iz analize najbolje prakse, koje će omogućiti onima koji provode politike i onima koji ih kreiraju da unaprijede ravnopravnost u športu.

Ova je aktivnost u skladu s ciljem Proširenog djelomičnog sporazuma o športu Vijeća Europe: promicati razmjenu iskustava i izraditi standarde koji će pomoći u oslobađanju potencijala koje šport nudi, među kojima je i njegova uloga instrumenta za promicanje temeljnih vrijednosti Vijeća Europe.

Uvod

„Ženski šport izraz je prava na ravnopravnost i slobodu svih žena da preuzmu kontrolu nad svojim tijelima i javno sudjeluju u športovima, bez obzira na nacionalnost, dob, invaliditet, spolnu orijentaciju ili vjeru.“

Deklaracija Europskoga parlamenta nakon Izvješća
o ženama i športu (2003.)

Posljednjih desetljeća tjelesne i športske aktivnosti u Europi znatno su veće zbog sve veće raznolikosti njihove prirode, svrhe i oblika. Uzmemo li u obzir sve moguće oblike tjelesne aktivnosti, velika većina građana i građanki EU-a tvrdi da je tjelesno aktivna barem jedanput tjedno. To veliko zanimanje za šport međutim ne prati prava demokratizacija. Razlike i nejednakosti i dalje utječu na tjelesne i športske aktivnosti žena, uključujući najmlađe dobne skupine. Djevojčice i žene općenito se rjeđe bave športom nego muškarci, a takve aktivnosti nisu jednako dostupne svima. S obzirom na društvenu, obrazovnu i kulturološku ulogu športa i njegovu potencijalnu dobrobit za europske građane i građanke, taj nejednaki pristup športu uistinu predstavlja problem.

Europske su se institucije postupno počele baviti pitanjem spola u tjelesnim aktivnostima i športu. U svojoj bijeloj knjizi o športu, koja je objavljena 2007. godine, Europska komisija navela je veću dostupnost tjelesnog odgoja i športa djevojčicama i ženama kao jedan od ciljeva svoje politike. To je odraz zabrinutosti Vijeća Europe, posebno njegova Europskog djelomičnog sporazuma o športu (EPAS), u kontekstu rada na doprinosu športa integraciji i dijalogu među kulturama.

Ovaj priručnik temelji se na tom kontekstu, a sastoji se od studije o sudjelovanju djevojaka i žena u raznim športskim okruženjima u Europi, s naglaskom na dostupnost, prepreke i mjerodavne aktivnosti.

Od samog je početka odlučeno da će se baviti samo pitanjem uključenosti žena u bavljenje športom. Neće se govoriti o navijačkom fenomenu i pitanju pristupa rukovodećim položajima u športskim organizacijama, iako su to vrlo zanimljive teme. Također, odlučeno je da će se govoriti o pitanju spola u svim njegovim aspektima – bavit ćemo se sudjelovanjem djevojaka i žena u športskim aktivnostima i nizom tjelesnih i športskih aktivnosti, od individualnih do ekipnih športova te od športa u dobrovoljnim klubovima i školama do samoorganiziranog ili nestrukturiranog športa. Zatražen je doprinos trinaestero stručnjaka i stručnjakinja iz različitih europskih zemalja – Njemačke, Bosne i Hercegovine, Danske, Španjolske, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva, Italije, Švicarske i Turske. Njihove spoznaje o dostupnosti športa ženama i o „dobrim praksama“ koje su uvedene u njihovim zemljama omogućile su nam da pripremimo najbolji mogući pregled na tu temu.

Ovaj je priručnik podijeljen na tri dijela. U prvom ćemo opisati trenutačno stanje sudjelovanja djevojčica i žena u športu u Europi. Zatim ćemo predstaviti primjere dobre prakse i, nakon što procijenimo prepreke za bavljenje športom i navedemo pouke koje smo dobili iz dobre prakse, dati niz preporuka.

1. Tjelesne i športske aktivnosti i rodna pitanja u Europi²

Kada preispitujemo dostupnost tjelesnih aktivnosti i športa djevojčicama i ženama, moramo uzeti u obzir one djevojčice i žene koje se bave športom kao i one koje se njime ne bave i pozabaviti se tim pitanjem sa stajališta neravnopravnosti spolova, odnosno, djevojčica i dječaka i žena i muškaraca, kao i unutar istog spola, odnosno, između samih žena. Proučavanje sudjelovanja i motivacije, s jedne strane, te prepreka sudjelovanju, s druge, stvorit će temelj za dijagnozu uključenosti djevojaka i žena u razna športska okruženja u Europi.

Prvi dio temelji se na podacima kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja od kojih je većina provedena na nacionalnoj razini. Podaci se kvalitetom razlikuju od zemlje do zemlje i ne mogu se izravno uspoređivati, no ipak otkrivaju neka od najvažnijih kretanja u području ženskog športa u Europi.

1.1. Djevojčice/dječaci i žene/muškarci: različiti športski svjetovi

Šport ili tjelesne aktivnosti?

Razlike među spolovima ovise o definiciji športa koja se koristi pri procjeni „športskog duha“ europskih građana – je li to šport u užem smislu ili tjelesne aktivnosti općenito.

Broj žena koje šport ubrajaju među svoje slobodne aktivnosti znatno je manji od broja muškaraca. Prema istraživanju Eurobarometra iz 2010. godine, 43% muškaraca izjavljuje da se športom bave barem jedanput tjedno; za žene je taj postotak 37%. To su rezultati na nacionalnoj razini, iako su razlike među zemljama velike. Na primjer,

² Ovo se poglavlje temelji na nizu akademskih izvora i referentnih djela. Kako bi priručnik bio čitljiviji i pristupačniji onima koji se ne bave znanošću, nećemo dosljedno koristiti akademski način citiranja. Svi izvori mogu se naći u popisu literature na kraju priručnika.

u Italiji se više ili manje redovito športom bavi 36,9% muškaraca i 23,9% žena. U Češkoj su posebno zanimljivi podaci o udjelu onih koji se uopće ne bave športom: 78% žena i 61% muškaraca.

Stope sudjelovanja prilično se razlikuju kada se radi o tjelesnim aktivnostima u širem smislu (uključuju vožnju bicikla, hodanje, ples i druge neformalne oblike rekreacije). Velika većina europskih građana izjavljuje da se nekom vrstom tjelesne aktivnosti bave barem jedanput tjedno. U Francuskoj žene sada čine 48% građana koji se bave tjelesnom aktivnošću ili športom, a taj je broj gotovo jednak njihovu udjelu u stanovništvu. U Danskoj, u kojoj je razina športskih aktivnosti među najvišima u Europi, 80% građana tvrdi da su tjelesno aktivni, uključujući žene.

Treba međutim istaknuti da jaz među muškarcima i ženama kada se govori o vježbanju varira ovisno o dobi. Iako se mladi općenito više bave tjelesnim ili športskim aktivnostima, u toj je dobi razlika između spolova najveća. U Francuskoj ima više djevojčica u dobi između 12 i 17 godina koje se (uz tjelesni odgoj u školi) nikada nisu bavile športom nego dječaka (14% djevojčica i 8% dječaka) te onih koje su napustile neku športsku aktivnost a nisu se uključile u novu (26% djevojčica i 15% dječaka).

U Danskoj su ustanovljene slične razlike. Dok se 23% mladića u dobi između 16 i 20 godina bavi natjecateljskim športovima a 39% njih drugim tjelesnim aktivnostima, postoci za njihove vršnjakinje iznose 12% odnosno 29%. U Europi se dakle športom više bave dječaci nego djevojčice.

Motivacije koje se djelomično preklapaju

Razlozi koje žene navode za bavljenje športom ili tjelesnom aktivnošću u europskim zemljama uglavnom se podudaraju s razlozima koje navode muškarci, ali donekle se i razlikuju. Većina građana i građanki Europske unije vježba radi zdravlja, ali čini se da žene tom razlogu pridaju veću važnost. Muškarcima je motivacija za

tjelesnu aktivnost želja da u nečemu budu najbolji, da se ogledaju s drugima ili da osjete uzbuđenje. Žene više zanima da ostanu u formi, bolje izgledaju, kontroliraju težinu i očuvaju zdravlje. U tom pogledu nema velikih razlika između žena i djevojaka. Studija o društvenoj važnosti športa među mladima, provedena u Švicarskoj, pokazala je da djevojčice posebno cijene vrline dobrog zdravlja i timskog rada. Prema njihovom mišljenju šport je način za uspostavljanje društvenih veza i zajedništva te učinkovit način brige o izgledu i približavanja idealnoj slici vitkog tijela bez pretjerano razvijenih mišića (Barker-Ruchti i drugi).

Takve razlike u motivaciji dvaju spolova izravno utječu na način bavljenja športom. Muškarci, posebno dječaci, češće sudjeluju u natjecateljskim športovima. U Velikoj Britaniji samo se 12,5% športašica u dobi od 16 do 34 godine natječe na organiziranim natjecanjima u odnosu na 30% muškaraca. Taj se postotak tijekom športske karijere postupno smanjuje za oba spola. U Španjolskoj se broj žena upisanih u športske klubove od 2000. do 2006. godine znatno smanjio zbog trenda sve većeg usmjeravanja na rekreacijske aktivnosti i aktivnosti kojih je cilj očuvanje zdravlja.

Razlike u bavljenju športom s obzirom na spol

Uz motivaciju, jedna od najočitijih i najustrajnijih razlika između žena i muškaraca odnosi se na izbor športa. Podjela aktivnosti prema spolovima i danas postoji iako su ukinute sve zabrane, pa su u teoriji sve športske discipline otvorene i ženama i muškarcima (Louveau, 2006.). Žene posebno privlače športovi u kojima je najvažniji tjelesni izričaj (ples, gimnastika i klizanje), a muškarci se još uvijek većinom bave boričkim športovima, momčadskim športovima na velikim terenima (nogomet, ragbi), motorističkim športovima, ekstremnim športovima i športovima u kojima je važna izdržljivost. Taj se uzorak ponavlja u mnogim europskim zemljama. Primjerice, u Turskoj su najpopularnije slobodne aktivnosti žena aerobik, hodanje i vježbe na posebnim spravama (sobni bicikli, trake za trčanje i uređaji za

mišićni tonus). Ti su rezultati nešto drugačiji kada se uzme u obzir dob sudionika. Čini se da djevojčice, kao i dječaci, sudjeluju u širem spektru športskih aktivnosti nego odrasli.

Neke djevojčice i žene prelaze granice tih spolom određenih kategorija i bave se dizanjem utega, nogometom, utrkama motornim vozilima i slobodnim penjanjem u strukturiranim okruženjima, čak se i natječu. Te se športašice mogu smatrati lučonošama novih kulturoloških modela (kao emancipirane ili moderne žene), ali istodobno su u opasnosti da ih označe kao „muškobanjaste žene“ čiji se spolni identitet dovodi u pitanje jer se ne uklapaju u spontane kategorije na temelju kojih muškarci i žene odlučuju što je primjereno ženama.

Različiti načini organizacije

Tjelesnim aktivnostima ili športom ljudi se mogu baviti u različitim okruženjima: u školi, kada je to obvezatan predmet ili slobodna aktivnost, u komercijalnim športskim objektima kada se sami organiziraju (na javnome mjestu ili kod kuće). Ti različiti oblici organizacije obuhvaćaju niz praktičnih rješenja, koja se razlikuju prema dobi i spolu sudionika.

- *Dobrovoljni športski klubovi*

Bavljenje športom u dobrovoljnom klubu nije osobito popularno među ženama, osobito onima starije dobi. U Švicarskoj ima više muškaraca koji su članovi takvih klubova nego žena (30,6% prema 18,9%). Djevojčice su članice klubova češće od svojih majki, ali ipak ne dosežu stope članstva dječaka (68% dječaka i 54% djevojaka u dobi od 14 godina). Podaci se međutim razlikuju među zemljama. U Danskoj, gdje se športski klubovi smatraju važnim institucijama, 37% žena, 46% muškaraca i 84% djece u dobi od 10 do 12 godina članovi su takvih klubova.

- *Komercijalni športski objekti*

Muškarci i žene pokazuju veliko zanimanje za bavljenje športom u komercijalnim športskim objektima, osobito u fitness centrima. Istraživanje provedeno u Italiji pokazalo je da su žene sklonije učlaniti se u fitness centar i da čine 61% njihovih članova. Takav se trend pokušao objasniti na različite načine, među ostalim vrstom usluga koje ti centri nude, činjenicom da manje važnosti pridaju natjecanju, većom uključenosti klijentica i aktivnostima koje više odgovaraju ženskim interesima (očuvanje zdravlja i izgleda itd.) (AcNielsen, 2002.).

- *Tjelesni odgoj u školi*

Tjelesni odgoj u školi ključan je dio odgoja i obrazovanja dječaka i djevojčica. Potiče njihov tjelesni i psihički razvoj i pomaže im učiti o stavovima koji će im biti potrebni za sve aspekte života u društvu (prihvatanje pravila, poštovanje drugih, samopoštovanje i drugo). Tjelesni odgoj bavi se i nekim važnim pitanjima. Budući da obuhvaća sve dječake i djevojčice iste dobne skupine, smatra se više nego ikada sferom jednakih mogućnosti i ključnim sredstvom demokratizacije športa. Praksa međutim ne odražava uvijek te težnje pa se neravnopravnost spolova može uočiti i u dostupnosti tjelesnog odgoja i u načinu na koji se provodi.

Djevojčice su općenito manje zainteresirane za taj predmet od dječaka. Samo 45% djevojčica u Njemačkoj izjavljuje da im je to omiljen predmet (za razliku od 70% dječaka u istoj zemlji). Dječaci i djevojčice imaju i različite stavove i načine ponašanja na satovima tjelesnog odgoja. Jedno europsko istraživanje naglašava činjenicu da djevojčice manje intenzivno sudjeluju u vježbama i igrama, izbjegavaju napornije i natjecateljske situacije, manje sudjeluju na satu i općenito češće izostaju sa satova tjelesnog odgoja (posebno s plivanja) (With-Nielsen i dr., 2010.).

Djevojčice i dječaci, kao i žene i muškarci, ne osjećaju prema športu jednak entuzijazam, ne bave se istim aktivnostima, ne vježbaju u istim okruženjima i nisu jednako motivirani. Kao i druge crte osobnosti, spol značajno utječe na uključenost ljudi u tjelesne aktivnosti ili šport.

1.2. Razlike i nejednakosti između djevojčica i žena

Zanimanje i visina primanja

Ekonomska neaktivnost ili niska primanja čimbenici su koji onemogućuju bavljenje tjelesnim ili športskim aktivnostima, bez obzira na to je li ih organizirao dobrovoljni klub, komercijalna ustanova ili su ih ljudi sami organizirali. U prosjeku 22% Francuskinja ne bavi se nikakvom tjelesnom aktivnošću, a za nezaposlene žene taj postotak raste na 42%. No, zaposlenost sama po sebi ne potiče na bavljenje tjelesnom ili športskom aktivnošću. Postoje razlike prema kategorijama zanimanja. Godine 2000. među onima koji se nisu bavili nikakvom tjelesnom aktivnošću bilo je 44% poljoprivrednica, 27% radnica i samo 4% žena na rukovodećim položajima ili žena koje se bave visoko intelektualnim zanimanjima. Nadalje, vjerojatnost bavljenja športom raste s primanjima. U Velikoj Britaniji, vjerojatnost bavljenja športom trostruko je veća među ženama čiji je prihod kućanstva 52.000 funti ili više nego među onima koje zarađuju manje od 15.600 funti.

I na kraju, prihodi kućanstva općenito utječu na športske aktivnosti djece, posebno djevojčica. U Njemačkoj je znatno veća vjerojatnost da se športskom aktivnošću neće baviti djevojčice koje žive u nesigurnim socijalnim uvjetima.

Razina naobrazbe

Sljedeći je važan čimbenik postignuta razina naobrazbe. Istraživanje provedeno u Francuskoj pokazalo je da stupanj naobrazbe uzrokuje najveću diskriminaciju kada je posrijedi bavljenje športom žena, čak veću od primanja. Stope sudjelovanja rastu s duljinom školovanja i stečenom obrazovnom razinom (Louveau, 2004.).

Kod najmlađih djevojčica u Francuskoj razina naobrazbe roditelja značajno utječe na to hoće li se baviti športom i kako. Od onih koje se bave športom, 57% djevojčica čiji roditelji imaju nisku razinu naobrazbe to čini barem jedanput tjedno u odnosu na 87% djevojčica čiji roditelji imaju viši stupanj naobrazbe.

Etnički i kulturološki vidovi

Trenutačno imamo vrlo malo kvantitativnih i kvalitativnih podataka o športskim aktivnostima djevojčica i žena useljeničkog podrijetla, a postojeće podatke za pojedine zemlje nije lako usporediti. Istraživanja o tome još su u začecima i propisi o državljanstvu – i, općenitije, način integracije useljenika – razlikuju se među pojedinim zemljama. U Francuskoj, na primjer, prema republikanskom modelu integracije ljudi ne pripadaju nacionalnim manjinama pa se stoga ne može provesti ni popis tih zajednica. Samo na temelju povremenih kvalitativnih istraživanja moguće je postaviti određene hipoteze.

Općenito govoreći, žene useljeničkog podrijetla manje sudjeluju u tjelesnim aktivnostima od drugih žena. Od 80% tjelesno aktivnih žena u Danskoj, samo se 50% useljenica 2000. godine bavilo tjelesnim aktivnostima. Ti podaci međutim ne otkrivaju suptilne razlike između različitih manjinskih skupina. Švicarsko istraživanje pokazuje da su žene iz južnoeuropskih zemalja, s Balkana, iz Turske i istočne Europe, najviše tjelesno neaktivne (45% u odnosu na 25% među useljenicama iz zapadne i sjeverne Europe) (Fischer i dr.,

2010.). Taj trend postoji i kod djevojčica useljeničkog podrijetla. U Njemačkoj se, na primjer, njih samo 21% bavi tjelesnom aktivnošću ili športom u sklopu nekog kluba, a kod drugih djevojčica u dobi između 5 i 11 godina taj je postotak 58%.

Ovdje treba istaknuti da se etničko podrijetlo miješa s drugim čimbenicima, poput vjere, društvenog položaja i drugih, koji utječu na identitet, kulturu i način života. Useljenici i useljenice često žive u siromašnijim dijelovima grada, imaju prosječno nisku razinu naobrazbe, prijeti im nezaposlenost te imaju prosječno niže prihode od ostatka stanovništva. Zbroj svih tih nedostataka predstavlja prepreku na putu prema sudjelovanju u tjelesnim aktivnostima i športu za djevojčice i žene.

Ipak unatoč mnogo nižoj razini sudjelovanja od nacionalnog prosjeka, žene useljeničkog podrijetla ne pokazuju poseban nedostatak interesa za šport. Istraživanja provedena u Velikoj Britaniji, Norveškoj i Belgiji pokazuju da bi se velik udio pripadnica manjina bavio nekim športom kad bi im se pružila prilika. To znači da su nejednakosti u pristupu tjelesnim aktivnostima povezane s načinom na koji su organizirane (Walseth i dr., 2004.).

Iako se informacije o toj temi razlikuju i nisu dostatne, čini se da od rasta broja tjelesnih i športskih aktivnosti u Europi nisu imale koristi sve žene. Zanimanje, razina naobrazbe, primanja i etnička i kulturološka obilježja čimbenici su koji pridonose posebno naglašenoj neravnopravnosti djevojčica i žena. Više nego kod muškaraca kombinacija tih čimbenika utječe na vjerojatnost bavljenja športom, na vrstu odabranog športa, okruženje i svrhu aktivnosti.

1.3. Glavne prepreke sudjelovanju u športu

Istraživanje uvjeta za bavljenje športom i razloga kojima žene opravdavaju svoj stav i odluku hoće li sudjelovati u tjelesnoj ili športskoj aktivnosti posebno je koristan način za utvrđivanje drugih mogućih prepreka. Kao prvo, za razliku od općeg mišljenja, ni cijena športa (članarina, odjeća, oprema) ni udaljenost športskih objekata nisu glavne prepreke bavljenju športom u Europi.

Uvjeti za bavljenje športom u Europi

- *Ograničen broj ponuđenih športova*

Kad pogledamo športove koji se nude u nekim europskim zemljama, očito je da se vodi malo računa o posebnim zahtjevima djevojčica i žena. U Njemačkoj, na primjer, općinski športski klubovi uglavnom nude tradicionalne športove koji stavljaju naglasak na ostvarivanje što boljih rezultata i nadmašivanje vlastitih sposobnosti. Osim toga, budući da je za djevojčice i žene potrebno provesti neke prilagodbe (u pogledu objekata, nadzora, metoda učenja, alata i opreme itd.), neki organizatori to odbijaju učiniti uz opravdanje da žene nisu njihova ciljana publika (Deydier, 2004.).

Isti problemi postoje u svim športskim okruženjima. U Danskoj je pogled na tjelesni odgoj prilično ograničen. Iako bi djeca trebala iskušavati različite vrste aktivnosti, 70% nastavnog programa čine igre loptom, a samo 10% ples i gimnastika. U većini slučajeva učenike ocjenjuju prema tehničkim i taktičkim sposobnostima (With-Nielsen i drugi, 2010.).

Konačno, otvoreni športski objekti koji su namijenjeni za samostalno bavljenje športom također ne nude jednake mogućnosti dječacima i djevojčicama. U Francuskoj lokalne športske objekte izgrađene u siromašnijim gradskim naseljima (poput igrališta za ekipne športove i parkova za vožnju na skateboardima) koriste gotovo isključivo

dječaci. Čini se da njihova namjena nije poticati sudjelovanje djevojčica ili pripadnika oba spola.

U tim okolnostima razni sustavi pružanja mogućnosti za bavljenje tjelesnim aktivnostima –bili to športski klubovi, škole ili pojedinci – mogu imati nenamjeravan negativni učinak na ženski šport. Zanimajući ukuse i želje djevojčica i žena, oni mogu nepažnjom dovesti do neke vrste isključivanja.

- *Problemi vezani uz dostupnost i kvalitetu športskih objekata*

Iako je, općenito govoreći, sama priroda aktivnosti glavni razlog zbog kojeg djevojčice odustaju od športa, one također posebnu pozornost pridaju praktičnim aspektima. Na primjer, 18% Francuskinja u dobi između 12 i 17 godina izjavljuje da su odustale od športa jer nisu imale prijevozno sredstvo. Nedostatak prijevoznog sredstva u kombinaciji s kasnim terminima i strahom zbog sigurnosti uvelike odvraćaju djevojčice od sudjelovanja u tjelesnoj aktivnosti ili športu (Hills, 2007.).

- *Nepostojanje posebnih termina za djevojčice i žene*

Muslimankama je posebno teško prilagoditi pravila, vrijednosti i praksu svoje vjere i kulture načinu života u zapadnim zemljama, osobito načinu organiziranja tjelesnih aktivnosti i športa. Nepostojanje zasebnih termina za djevojčice i žene može pripadnicama nacionalnih manjina predstavljati velik nedostatak. Ako su treninzi mješoviti, one će možda same odustati od bavljenja športom ili će im to zabraniti roditelji (Walseth i dr., 2004.). Sudjelovanje u mješovitim skupinama može povrijediti njihov integritet i integritet njihovih obitelji.

- *Nedostatna zastupljenost žena u tehničkim i administrativnim timovima*

U mnogim je europskim zemljama udio žena s tehničkim ili administrativnim odgovornostima u športskim organizacijama bio kakve vrste (udruženjima, savezima itd.) vrlo malen. U Švicarskoj

žene čine samo 36% trenera i menadžera. Taj se udio smanjuje na višim položajima u hijerarhiji i čini samo 19% u elitnim športovima. Postoji velika vjerojatnost da takvo stanje utječe na razvoj ženskog športa iako još o tome nemamo točnih podataka. Nedostatna zastupljenost žena u upravljačkim tijelima u športu može, s jedne strane, značiti da se smatra manje nužnim provoditi politike koje su posebno namijenjene povećanju uključenosti djevojčica i žena u šport (Koca i drugi, 2010.). Kao drugo, trenerica predstavlja uzor s kojim se mnoge djevojčice poistovjećuju kada se bave organiziranim športovima, poput nogometa, košarke i ragbija. Prevlad muškaraca među trenerima može, naposljetku, odvratiti djevojčice od bavljenja takvom aktivnošću.

- *Primjeri rasizma i diskriminacije*

Osobe useljeničkog podrijetla mogu biti predmet isključivanja, diskriminacije, pa čak rasizma, u mnogim športskim okruženjima. O ženama postoji vrlo malo podataka, ali te probleme ne smijemo zanemariti. Primjeri rasizma usmjereni protiv žena dogodili su se u mnogim zemljama (Austrija, Belgija, Cipar, Italija, Poljska, Slovačka, Mađarska i Rumunjska), uglavnom na nogometnim, košarkaškim ili rukometnim utakmicama. Diskriminacija se međutim ne pojavljuje samo u natjecateljskim športovima. Lowell pokazuje da nastavnici tjelesnog odgoja općenito manje pozornosti posvećuju djevojčicama iz istočnoeuropskih useljeničkih obitelji jer ih smatraju manje motiviranim i manje vještima od ostalih djevojčica (Walseth i dr., 2004.). Ti stereotipni i rasistički stavovi predstavljaju velike prepreke. Mogu utjecati na želju pripadnica nacionalnih manjina da se uključe u tjelesne aktivnosti i šport.

- *Pravila nacionalnih športskih ustanova*

Neka pravila i norme koje se primjenjuju na šport u zapadnoeuropskim zemljama – s različitim stupnjevima institucionalizacije – mogu predstavljati prepreke sudjelovanju žena, osobito djevojčica i žena useljeničkog podrijetla ili onima iz muslimanske kulture.

Mnogi nacionalni športski savezi uveli su kvote kojima se osobama koje nemaju državljanstvo zemlje domaćina ograničava mogućnost sudjelovanja na amaterskim i profesionalnim natjecanjima. U kombinaciji s restriktivnim zakonima o useljenuštvu i naturalizaciji, te kvote mogu negativno djelovati na sudjelovanje i udio stranih državljana u športu, posebno u natjecateljskim športovima.

Zabrana nošenja burke na mnogim športskim natjecanjima i općenita pravila odijevanja mogu ženama predstavljati velike prepreke. U Turskoj zabrana nošenja marame i zabrana mješovitih muško-ženskih ekipa u natjecateljskim i rekreacijskim športovima dovodi do isključenja muslimanki koje se ne žele – ili im je zabranjeno – baviti športom bez marame na glavi. One ne mogu uskladiti svoj kulturni i vjerski identitet s pravilima športskih organizacija.

Dobrovoljne organizacije imaju i neka prikrivena pravila. Osobe useljenučkog podrijetla nužno ne posjeduju instrumente i znanje koje bi im omogućilo da se prilagode modelu športa dobrovoljnih organizacija. U Danskoj takve osobe često imaju problema uključiti se u športove koje vode udruge jer nisu upoznate s danskom športskom tradicijom ni sa športskim klubovima i njihovim, često nepisanim, pravilima (Pfister, 2010.). Druge prepreke mogu proizlaziti iz športskih organizacija koje imaju poteškoća s multikulturalizmom i uključenjem pripadnika nacionalnih manjina.

Individualne prepreke bavljenju športom

- *Nedostatak vremena – prepreka koja prikriva nešto drugo*

Prvi i glavni razlog koji osobe koje se ne bave športom navode kao opravdanje jest nedostatak vremena. U Europi se 45% onih koji su odgovorili na istraživanje Eurobarometra, od kojih su neznatna većina bile žene, žalilo da nemaju vremena baviti se tjelesnom aktivnošću ili športom.

To objašnjenje međutim ne zadovoljava. Glavni problem nije u tome što žene nemaju vremena, nego u tome što ne odvajaju vrijeme u kojem će činiti ono što žele. Njihov interes ili manjak interesa zapravo određuje koliko će vremena posvetiti tjelesnoj aktivnosti ili športu. Većina žena koje nisu tjelesno aktivne nemaju ni želje ni potrebe baviti se nekom aktivnošću. U Francuskoj 40% žena koje se ne bave športom kaže da „imaju druge interese“, a 36% da „ne vole ili nisu nikad voljele šport“. Taj je nedostatak interesa usko vezan uz obiteljske obveze i odgovornosti koje su se desetljećima smatrale ženskim poslovima. Žene koje se ne bave tjelesnim aktivnostima ili športom uglavnom su vrlo zauzete obiteljskim ili kućanskim poslovima (Louveau, 2004.). Briga o djeci, održavanje doma i vođenje kućanstva smatraju se glavnim aktivnostima žena u slobodno vrijeme. Te obiteljske odgovornosti predstavljaju posebno velike prepreke za žene iz radničkih obitelji ili pripadnice nacionalnih manjina, u kojima je podjela kućanskih poslova prema spolu posebno naglašena (Walseth i dr., 2004.).

Među djevojčicama mogu se uočiti više-manje iste prepreke. Nedostatak interesa za šport u kombinaciji sa školskim i obiteljskim obavezama može negativno utjecati na bavljenje tjelesnim i športskim aktivnostima.

- *Niska razina uspostavljenih odnosa*

I širina kruga prijatelja i kvaliteta društvenih odnosa mogu za djevojčice i žene predstavljati prepreke bavljenju športom. Općenito treba istaknuti da za mlade ljude na odluku o bavljenju športom velik utjecaj imaju prijatelji. Britanska istraživanja pokazuju da vršnjaci igraju ključnu ulogu u odluci djevojčica da se bave nekom tjelesnom aktivnošću ili da se njome nastave baviti. Dobri odnosi s drugim članovima ekipe povećavaju užitek koji osjećaju zbog sudjelovanja i pomažu im u razvoju vještina i jačanju samopouzdanja. (Hills, 2007.).

S druge strane, manjak prijatelja u športskoj zajednici posebno negativno utječe na uključenost žena i to posebno pripadnica manjina. One nemaju osobne kontakte koji bi im pomogli ili im dali savjete o mogućnostima koje se pružaju (Walset i dr., 2004.).

- *Utjecaj obitelji*

Obitelj, posebno roditelji, igra ključnu ulogu u tome hoće li se njihova djeca početi i nastaviti baviti športom. Budući da djeca nisu financijski neovisna i potreban im je prijevoz, neophodna im je pomoć roditelja. U Francuskoj je 25% mladih ljudi iz radničkih obitelji reklo da su odustali od športa jer ih nije imao tko voditi na treninge.

Nadalje, ako u obitelji vlada „športsko ozračje“ i ako su roditelji svjesni dobrobiti tjelesne aktivnosti, to može nedvojbeno dobro djelovati na uključenost djevojčica i dječaka. Na primjer, ako su roditelji – posebno majka – tjelesno aktivni, povećava se sudjelovanje djece pa čak smanjuje i neravnopravnost vezana uz društvene okolnosti u kojima se obitelj nalazi.

- *Problemi u adolescenciji i pitanje mješovitih športova*

U adolescenciji, pubertetu, tjelesne promjene i traganje za spolnim identitetom djevojčicama predstavljaju prepreke za bavljenje športom, točnije, tjelesnim odgojem u školi. Djevojčice osjećaju sram i nelagodu kad moraju vježbati pred drugim učenicima, posebno dječacima (Biddle i dr., 2005.). Otkrivanje tijela obaju spolova u adolescenciji djevojčicama može smetati i odvratiti ih od rezultata kakve bi nastavnici i nastavnice željeli vidjeti. Nacionalne obrazovne ustanove stalno raspravljaju o pitanju trebaju li satovi tjelesnog odgoja biti mješoviti ili odvojeni.

Komunikacija, slike i „ikone“

Još jedna moguća prepreka bavljenju djevojčica i žena športom jest nedovoljna informiranost o športu. Istraživanje koje je financirala organizacija Sporting Equals (Jednaki u športu) pokazalo je da postoji veza između nedovoljne informiranosti o mogućnostima bavljenja športom i tjelesne neaktivnosti. 59% onih koji se ne bave športom ne znaju kako se uključiti u razne sustave pružanja usluge vježbanja, a 56% ne osjećaju se ugodno kada se moraju negdje učlaniti. To je međutim zanemariva prepreka. Ako zaista žele sudjelovati u športu, dječaci i djevojčice, kao i žene i muškarci, sami će potražiti informacije o onome što se nudi. Današnji alati za traženje informacija i komunikaciju dovoljno su napredni i raznoliki kako bi omogućili brz pristup traženim informacijama.

S druge strane, ne može se poreći da se u raznim medijima malo govori o ženskom športu i o športašicama (televizija, novine, radio i Internet). Zbog relativne „nevidljivosti“ vrhunskih športašica u medijima djevojčice nemaju uzore s kojima se mogu poistovjetiti i koji bi ih mogli potaknuti na bavljenje tjelesnom aktivnošću ili športom. Dječaci imaju mnogo športskih „junaka“, ali u elitnom je športu relativno malo ženskih „ikona“.

Sve te pojedinačne prepreke različite vrste i razine mogu u različitoj mjeri utjecati na djevojčice i žene te služiti kao objašnjenje zašto se ne bave tjelesnom aktivnošću ili zašto je napuštaju.

2. Pregled dobre prakse u Europi

Nacionalne i europske institucije vjeruju da se znatan napredak u području športa i tjelesnih aktivnosti može postići prepoznavanjem dobre prakse i prenošenjem informacija o tome u različitim zemljama i organizacijama.

Pregled iznesen u ovome dijelu izvješća sastoji se od osam primjera dobre prakse koje su utvrdili stručnjaci, a kojih je cilj povećati sudjelovanje djevojčica i žena u tjelesnim aktivnostima i športu. Programe su izradila javna tijela (lokalne vlasti, sveučilišta itd.) ili organizacije civilnog društva (športski klubovi ili udruge) i ne sadrže sve aktivnosti koje se provode u tom području niti rješenja vezana za njihovu prilagodbu lokalnom kontekstu koja bi se mogla prenositi bez razmišljanja. Oni su ovdje opisani kako bi potaknuli osobe u športskom sektoru da budu kreativnije te da osmisle vlastite nove programe za promicanje razvoja ženskog športa.

„Ponoćni športovi,“ i „Otvorena nedjelja“: otvaranje športskih objekata mladima tijekom vikenda (Švicarska)

Voditelji projekta: športska zaklada Idée i lokalne vlasti

Mjesto: Švicarska

Uključeni partneri: lokalna samouprava, privatne zaklade, javna tijela (na državnoj i kantonskoj razini)

Trajanje projekta: od 1991. godine

Ciljana skupina: mladi ljudi u društveno nepovoljnom položaju

Športovi: timski športovi, stolni tenis, ples, cirkus itd.

Informacije/kontakti: www.ideesport.ch i

www.mb-network.ch/content

Glavni cilj „Ponoćnih športova“ i „Otvorene nedjelje“ jest potaknuti djecu i mlade na sudjelovanje u tjelesnim aktivnostima ili športu. Zamisao je jednostavna: osigurati mladima mjesto za susrete i na tom mjestu organizirati tjelesne aktivnosti i športska događanja.

U školskim športskim dvoranama svaki se vikend nude razne aktivnosti, poput stolnog tenisa, plesa, igara loptom i cirkuskih aktivnosti. Subotom navečer te se aktivnosti nazivaju „Ponoćni športovi“, a nedjeljom tijekom dana „Otvorena nedjelja“. Projekt je namijenjen djeci i mladima u društveno nepovoljnom položaju ili onima koji nisu obuhvaćeni kampanjama promicanja zdravlja. Te su aktivnosti otvorene svima. Nema potrebe unaprijed se upisati, a sudjelovanje je besplatno. Djevojčice su sastavni dio projekta. Njima se omogućuje da se odvojeno bave športom i da pomognu pri osmišljavanju i organizaciji aktivnosti.

Ovisno o opsegu događanja, dvije ili tri odrasle osobe odabrane su za voditelje aktivnosti. Nazočno je i nekoliko trenera, koji organiziraju aktivnosti te osiguravaju da se sve zbiva u sigurnom i pozitivnom ozračju. Oni sastavljaju ekipe za ekipne športove, a mogu i voditi treninge. Umjesto stvaranja pritiska radi ostvarivanja rezultata, „Ponoćni športovi“ i „Otvorene nedjelje“ naglasak stavljaju na rekreacijske aktivnosti u organizaciji pojedinaca i na mogućnost druženja.

Godine 2009. održano je 1.707 događanja na 94 lokacija, s oko 69.000 sudjelovanja više od 22.000 djece i mladih. Većina djevojčica koje sudjeluju u tim programima obično se nisu bavile nikakvom tjelesnom aktivnošću ili športom te dolaze iz obitelji nižeg društvenog i ekonomskog položaja i/ili iz useljeničkih obitelji. Djevojčice sudjeluju u gotovo svim aktivnostima koje se nude, a najpopularnije su košarka, odbojka, stolni nogomet i ples.

S godinama se sudjelovanje djevojčica znatno povećalo. Godine 2009. činile su 30,6% svih koji su sudjelovali u „Ponoćnim športovima“ i 37,8% sudionika „Otvorene nedjelje“. Među čimbenicima koji su utjecali na to povećanje nalazi se i novi projekt, „Šport i pokret trebaju prostora“. Projekt je namijenjen stvaranju zasebnih prostora samo za djevojke i žene.

Priručnik za uvođenje politike ravnopravnosti spolova u lokalne športske politike (Španjolska)

Voditelj projekta: Španjolski savez općina i pokrajina (FEMP)

Mjesto: Španjolska

Uključeni partneri: stručnjaci za šport i ravnopravnost spolova, tehničko osoblje lokalnih športskih tijela

Trajanje projekta: 2009.

Ciljana skupina: španjolske općine i pokrajine

Športovi: širok raspon športova

Informacije/kontakti: www.aventoconsultoria.com

Svjestan daje športjedno od područja najviše usmjerenih muškarcima, Španjolski savez općina i pokrajina odlučio je pripremiti priručnik koji pomaže lokalnim športskim tijelima da obrate pozornost na rodna pitanja. Cilj je priručnika opisati primjere diskriminacije u raznim športovima na lokalnoj razini, pružiti alate za prepoznavanje takvih slučajeva i pružiti savjete za razvoj javnih športskih politika koje se temelje na spolu te pitanja ravnopravnosti spolova. Prema mišljenju pokretača projekta, pri procjeni diskriminirajuće prakse treba uzeti u obzir pet čimbenika:

- *Lokalne športske organizacije i njihov ustroj:* športske politike, prisutnost žena u upravljačkim tijelima i organizacijama, proračun i raspodjela sredstava, komunikacija itd.
- *Ponuđene športove na lokalnoj razini:* profil korisnika lokalnih športskih centara, pregled aktivnosti koje se nude, korištenje materijalnih resursa, pregled aktivnosti koje se slobodno upražnjavaju u urbanim i/ili prirodnim okruženjima itd.
- *Športska udruženja ili klubove:* aktivnosti koje se nude, broj članova, motivacija, stopa odustajanja, korištenje javnih i privatnih sredstava, upravljanje ljudskim potencijalima, raspodjela objekata i opreme, komunikacija itd.
- *Šport u školi:* ponuđene aktivnosti, stope sudjelovanja i odustajanja, kvalifikacije učitelja, raspodjela državnih

subvencija, veze između športa u školi i športa koji pružaju organizacije itd.

- Športske objekte: smještaj športskih centara, kvaliteta ponuđenih usluga, podjela skupina sudionika prema spolu itd.

Ova metodologija za uključivanje politike ravnopravnosti spolova u lokalna športska tijela praćena je sustavom nadzora koji omogućuje voditeljima uočiti nedostatke te na odgovarajući ih način ispraviti. Pokretači projekta vjeruju da se sudjelovanje žena u športu može povećati osiguranjem nediskriminirajućih športskih prostora i ravnopravnom raspodjelom materijalnih sredstava te promicanjem uključenosti žena u lokalna športska tijela.

Udruga Elan sportif: promicanje boksa za djevojčice (Francuska)

Voditelj projekta: Udruga Elan sportif

Mjesto: Mulhouse, Francuska

Uključeni partneri: Uprava za mlade i šport, zaklada Fondation de France, općina Mulhouse i privatna poduzeća

Trajanje aktivnosti: od 2006. godine

Ciljana skupina: djevojčice iz siromašnijih gradskih naselja

Šport: boks

Informacije/kontakti: www.elan-sportif.org

Već dvije godine udruga Elan sportif, uz potporu nacionalne dobrotvorne ustanove Fondation de France, traži prijedloge projekata pod nazivom „Allez les filles!“ (Naprijed djevojke!) i nagrađuje uspješne sheme za integraciju djevojčica iz problematičnih naselja ili izoliranih zajednica kroz tjelesnu aktivnost ili šport. Postala je poznata po aktivnostima kojih je cilj potaknuti djevojčice na korištenje boksa kao medija.

Godine 2010. šezdesetak tjelesno neaktivnih djevojčica, većina iz siromašnijih naselja u Mulhouseu, redovito je sudjelovalo u boksčkim treninzima. Kako bi se zadovoljila potreba djevojčica da budu same, udruga je odredila „posebne“ termine samo za djevojčice te „miješane“ treninge na kojima su dječaci i djevojčice boksali zajedno. Treninzi su se održavali u malim skupinama, sastavljenim ovisno o motivaciji (rekreacija, natjecanje itd.) i vodili su ih treneri iz športskih saveza.

Voditelji su osnovali i odbor sudionika kako bi djevojčicama omogućili sudjelovati u životu kluba (organizirajući događanja, sudjelujući na sastancima itd.). Taj je odbor sredstvo prijenosa informacija prema gore i forum na kojem se može razgovarati o najboljim načinima prilagodbe potrebama djevojčica i rješavanja problema u stvarnom vremenu. Nadalje, pod nadzorom trenera, djevojčice mogu voditi športske aktivnosti u sklopu događanja u naselju i biti zadužene za vježbe zagrijavanja na treninzima.

Svake godine provodi se ocjenjivanje u koje su uključene djevojčice i njihovi roditelji. Podijele se upitnici i organiziraju grupni sastanci. Cilj je što detaljnije doznati kako šport pomaže tim djevojčicama, napraviti pregled protekle godine te donijeti planove za sljedeću godinu. Klub se kontinuirano bavi upravljanjem različitostima i multikulturalizmom. Redoviti kontakti s roditeljima i primjena određenih pravila omogućuju rješavanje mnogih problema.

Udruga planira uskoro proširiti aktivnosti na žene u dobi između 25 i 50 godina. Iskušat će se različita rješenja radi smanjenja prepreka vezanih uz kućanske poslove (poput pomaganja s domaćim zadaćama i organiziranja tjelesnih aktivnosti za djecu dok majke treniraju).

Školski projekt „Udarac za djevojke – nogomet“ (Der Kick für Mädchen – Fußball) (Njemačka)

Voditelji projekta: Njemačka zaklada za djecu i mlade (Deutsche Kinder- und Jugendstiftung), Zaklada STEP, Sveučilište u Freiburgu (Institut za šport i športske znanosti)

Mjesto: Freiburg, Njemačka

Trajanje projekta: od 2009. godine

Ciljana skupina: učenice srednjih strukovnih škola (Hauptschulen)

Šport: nogomet

Informacije/kontakti: prof. dr. Petra Gieß-Stüber, Sveučilište Albert Ludwigs u Freiburgu, Institut za šport i športske znanosti, www.sport.uni-freiburg.de

Projekt „Udarac za djevojke - nogomet“ namijenjen je posebno djevojkama koje pohađaju Hauptschulen, srednje strukovne škole za akademski manje nastrojene učenike. Mnoge od tih djevojaka žive u nepovoljnim socijalnim uvjetima.

Jedanput tjedno sastaju se u poznatom „zaštićenom“ okruženju – školskoj športskoj dvorani ili na igralištima – kako bi igrale nogomet. Nadzire ih trenerica koja je pohađala poseban trening o različitostima, društvenoj nejednakosti i rodnim pitanjima. Tijekom treninga djevojčice ne uče samo tehničke i taktičke strane igre nego i društvene vještine (suradnja, poštovanje pravila, marljivost itd.) koje su im nužne za uspjeh u školi i na poslu. Kad iskuse društvenu raznolikost, nauče ponašati se u multikulturalnom okruženju i nositi se sa sukobima koji iz toga mogu proizaći.

Projekt je ustrojen oko športskih, društvenih i kulturnih interesa djevojčica. Kako bi uspio potrebno je uzeti u obzir razne odgojne čimbenike. Nužno je uspostaviti dobre međusobne odnose sa skupinom i trenerom, omogućiti djevojkama sudjelovanje u odlučivanju, otkrivati s njima nova mjesta za igru, prilagoditi odgojni sadržaj treninga osobnim sposobnostima i staviti naglasak na osobni razvoj i napredak.

Na svakom treningu treneri i trenerice unose svoje ciljeve i rezultate u dnevnik treninga, koji stručnjaci iz projekta redovito pregledavaju. Zbog toga se probleme može brzo riješiti. Neki se treninzi analiziraju i s pomoću snimki kako bi se pokušalo bolje razumjeti interakcije među djevojkama te između djevojaka i njihovih trenera i trenerica. Provode se razgovori sa sudionicama kako bi se ocijenila njihova razina socijalizacije u športu i kroz šport, kako bi se doznalo kakva je njihova motivacija i čula njihova mišljenja o projektu. Stjecanje ključnih vještina ocjenjuje se longitudinalnim istraživanjem na temelju upitnika.

Godinu dana od početka provedbe projekta djevojke uživaju u njegovoj provedbi i popravile su svoje motoričke vještine. Neke sada sudjeluju na treninzima i u utakmicama školske lige.

Udruga SheZone: kombiniranje športa i društvenih aktivnosti za žene (Danska)

Voditelj projekta: Udruga SheZone

Mjesto: Kopenhagen, Danska

Uključeni partneri: Odjel za integraciju i slobodno vrijeme općine Kopenhagen, Dansko ministarstvo integracija

Trajanje aktivnosti: od 2004. godine

Ciljana skupina: djevojčice i žene muslimanske kulture i/ili vjere

Športovi: plivanje, gimnastika u vodi, joga, pilates, gimnastika, satovi plesa, satovi likovne umjetnosti i satovi istraživanja

Informacije/kontakti: www.shezone.dk

Udruga SheZone osnovana je u Kopenhagenu 2004. godine. Nudi širok spektar športova za djevojke i žene, posebno za pripadnice nacionalnih manjina (gotovo 80% članica čine useljenice od prve do treće generacije). Organizatori nude i jamče optimalne uvjete za sudjelovanje djevojčica i žena muslimanske kulture i/ili vjere u športu.

U tim aktivnostima ne mogu sudjelovati muškarci i dječaci. Treninge vode isključivo trenerice u zatvorenim športskim dvoranama.

Voditelji projekata stalno nastoje oslušivati interese i želje žena. To znači da na početku svake športske sezone mijenjaju program udruge i dodaju nove aktivnosti, a one manje popularne ukidaju. SheZone trenutačno nudi plivanje, gimnastiku u vodi, jogu, pilates, gimnastiku, satove plesa, satove likovne umjetnosti za majke i kćeri i satove istraživanja za malu djecu.

Budući da je gusta i raznolika društvena mreža pravi resurs koji se može primijeniti na razna područja svakodnevnog života (kao što je obrazovanje i traženje posla), klub nastoji stvoriti zajednicu utemeljenu na športu u kojoj se žene mogu međusobno povezivati. S tim ciljem se tijekom cijele godine organiziraju proslave, zajednički obroci, predstave za kraj godine, igre itd. SheZone potiče članice na zdrav život organizacijom informativnih večeri na temu hrane i pravilne prehrane.

Organizatori udruge već nekoliko godina provode obrazovnu kampanju kako bi upoznali svoje članice s načinom rada kluba i s ključnom ulogom koju igraju volonterke. Također, nastoje motivirati svoje članice na sudjelovanje u procesu odlučivanja organizirajući neformalne sastanke i omogućujući ženama pristup intranetskoj stranici na kojoj mogu davati prijedloge i iznositi svoja mišljenja.

Posljednjih šest godina broj članica povećao se sa 40 na 500, a u drugim naseljima u Kopenhagenu osnovani su novi športski odjeli. Nudi se vrlo širok i raznolik spektar aktivnosti.

Program „Lakši pristup kroz šport“ (WATS), Ujedinjeno Kraljevstvo

Voditelj projekta: Sveučilište u Loughboroughu

Mjesto: Loughborough, Ujedinjeno Kraljevstvo

Uključeni partneri: lokalni partneri (organizacije koje se bave obrazovanjem, spolom i nacionalnim manjinama)

Trajanje projekta: od 2003. godine

Ciljana skupina: djevojke pripadnice nacionalnih manjina

Športovi: nogomet, badminton, borilačke vještine, netball i hodanje

Informacije/kontakti: www.lboro.ac.uk

WATS je osnovan 2003. godine i namijenjen je posebno djevojkama pripadnicama nacionalnih manjina u gradu Loughboroughu. Glavni mu je cilj potaknuti ih na duže školovanje na višem stupnju jer se obrazovanje smatra ključnim čimbenikom za integraciju nacionalnih manjina.

WATS vode sveučilišni profesori i profesorice i savjetodavni odbor koji čine predstavnici i predstavnice lokalnih obrazovnih organizacija te športska tijela i udruge koje se bore protiv diskriminacije djevojaka manjinskog podrijetla. Radi prilagodbe aktivnosti potrebama ciljane skupine, 24-godišnja useljenica druge generacije muslimanskog podrijetla zaposlena je kao djelatnica za razvoj i članica upravljačkog tima. Ona osmišljava program i nadzire većinu rekreativnih i obrazovnih aktivnosti koje se nude, a one uključuju nogomet, badminton, borilačke vještine, netball i hodanje, ali i satove razvoja komunikacijskih vještina i samopouzdanja, posjete fakultetima i rasprave o visokom obrazovanju. Te se aktivnosti održavaju na mjestima i u vrijeme rezervirano samo za žene.

WATS je iznimno uspješan. Djevojke redovito sudjeluju u športskim i obrazovnim aktivnostima i u njima pronalaze veliko zadovoljstvo i užitek, čak potiču druge članice zajednice da se uključe u program. Na taj način stječu športske vještine, a neke su čak odlučile osposobljavati

se za trenerice. Nakon pet godina od početka provedbe projekta čini se da je šport postao dio života tih mladih muslimanki.

Uspjeh programa međutim ovisi o sljedećim preduvjetima:

- zajedničkom radu s nacionalnom manjinom,
- delegiranju planiranja projekta na djelatnike i djelatnice za razvoj,
- posvećivanju posebne pozornosti obiteljima,
- ponudi programa aktivnosti prilagođenog potrebama i željama djevojaka,
- omogućivanju pristupa športu u zajednici u najširem smislu i
- informiranju institucije o posebnim zahtjevima djevojaka, kao što su posebno određeno mjesto i termini namijenjeni isključivo ženama.

Sudjelovanje u organiziranim tjelesnim aktivnostima – sredstvo za borbu protiv stresa među ženama (Bosna i Hercegovina)

Voditelj projekta: Sveučilište u Sarajevu

Mjesto: Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Uključeni partner: NVO Nahla

Početak projekta: rujan 2011. godine

Ciljana skupina: žene srednje dobi

Športovi: razne vrste tjelesne aktivnosti (vježbe disanja i opuštanja, vježbe za povećanje gipkosti i mišićne snage), ples, folklor i aktivnosti na otvorenom

Informacije/kontakti: www.unsa.ba

Rat u Bosni i Hercegovini, koji je počeo 1992. godine uvelike je utjecao na zdravlje žena u toj zemlji. Istraživanje Sveučilišta u Sarajevu provedeno 1998. godine pokazalo je da se samo 13% žena srednje dobi (u pedesetima) bavi tjelesnom aktivnošću ili športom.

Zbog toga je Sveučilište odlučilo osmisliti športski program posebno za njih. Aktivnosti u sklopu projekta, koji je još uvijek u razvoju, vjerojatno će provoditi udruga Nahla sa sjedištem u Sarajevu. Nahla je obrazovni centar kojemu je jedan od ciljeva unaprijediti kvalitetu života žena i obitelji. Želja voditelja projekta jest stvoriti prostor namijenjen ženama u kojem se mogu osjećati sigurne, družiti se, unaprijediti znanje i steći nužne vještine koje će im pomoći da pronađu posao i ostvare aktivnu ulogu u društvu.

Projekt ima tri cilja:

- uključiti žene u tjelesne aktivnosti prilagođene njihovoj dobi i sposobnostima,
- pomoći ženama koje su traumatizirane u ratu da se tjelesno i psihički opuste i
- ublažiti stres i pružati praktične savjete o načinima opuštanja u individualnim i ekipnim športovima.

Na dobrovoljnoj osnovi odabrat će se uzorak od 90 žena u dobi od oko 50 godina. Projekt će se provoditi tijekom dva tromjesečna razdoblja u kojima će se žene baviti tjelesnom aktivnošću tri puta tjedno pod nadzorom stručnih i iskusnih trenera i trenerica.

Nakon liječničkog pregleda, žene će sudjelovati u raznim tjelesnim aktivnostima, uključujući jednostavne ritmičke vježbe uz glazbu (vježbe disanja i opuštanja i vježbe za povećanje gipkosti i mišićne snage), uvod u ples i folklor i aktivnosti na otvorenom.

Ovaj inovativni projekt bit će posve uspješan ako pri završnoj ocjeni sudionice iznesu pozitivna mišljenja o tjelesnoj aktivnosti, a rezultati testiranja pokažu napredak u njihovim motoričkim vještinama i općem tjelesnom stanju.

Aktivnosti Komisije „Žene i šport“ Slovačkog olimpijskog odbora (Slovačka)

Voditelj projekta: Slovački olimpijski odbor

Mjesto: Trenčín, Liptovský, Mikuláš i Bratislava, Slovačka

Trajanje aktivnosti: od 1990. godine

Ciljana skupina: žene koje nisu fizički aktivne i nisu članice nekog športskog kluba

Športovi: hodanje, istezanje, jačanje mišića i treninzi nordijskog hodanja

Informacije/kontakti: www.olympic.sk

Krajem 90-ih godina prošlog stoljeća Slovački olimpijski odbor odlučio je osnovati Komisiju „Žene i šport“ čija su dva cilja uključivala utvrđivanje točnog broja žena u športskim udruženjima i nacionalnim timovima, uključujući sudionice, trenerice i administrativno osoblje, i pronalaženje načina za veće uključivanje žena u športove na svim razinama i funkcijama. Komisija u tu svrhu nudi razne dobrovoljne aktivnosti u suradnji s organizacijama civilnog društva (kao što su mediji i nevladine organizacije).

Program „Žene u športu – šport za žene“ namijenjen je posebno ženama koje se ne bave športom (žene koje nisu tjelesno aktivne ili nisu članice športskog kluba). Program uključuje i dodatna osposobljavanja trenera/trenerica i športskih sudaca/sutkinja kako bi ih se upozorilo na rodna pitanja.

Primjeri aktivnosti:

- *Teoretski i praktični seminari o nordijskom hodanju (2010.)* omogućuju osposobljavanje trenera/trenerica i instruktora/instruktorica o osnovnim načelima te discipline, koja je posebno popularna među ženama.
- *Projekt „Promijeni način života“ (2005.)* potiče žene da paze na svoje tijelo i da pronađu vremena za športske aktivnosti. Besplatno i pod nadzorom sudjeluju u 60-minutnim

tjelesnim aktivnostima (hodanje, istezanje i jačanje mišića) četiri dana u tjednu, tijekom šest tjedana.

- *Dijeljenje odgojnog i informativnog materijala*, uključujući informativne brošure o dobrobiti redovitog vježbanja i knjigu u kojoj se opisuje niz vježbi.

Slovački olimpijski odbor primijetio je da je svijest roditelja o koristima tjelesnih i športskih aktivnosti već nekoliko godina manja nego prije. Budući da sudjelovanje djece može i roditelje potaknuti na bavljenje športom, Odbor je nedavno pokrenuo natjecanje „Mama, idemo na šport“, u kojem se nagrađuju škole koje nude velik broj aktivnosti za majke i djecu.

3. Preporuke

Na temelju pregleda sudjelovanja žena u športu u Europi i pregleda dobre prakse, moguće je dati niz preporuka. EPAS i njegove zemlje članice, ministarstva nadležna za šport, javna tijela i športski pokreti imaju na raspolaganju različita sredstva za razvoj i veću dostupnost tjelesnih aktivnosti i svih vrsta športova djevojčicama i ženama. Ta sredstva uključuju osposobljavanja, proaktivne politike, mjere usklađivanja ponude i potražnje, komunikaciju, istraživanje i kvalitativni razvoj lokalnih aktivnosti.

Bolje upoznati svijet ženskog športa radi provedbe učinkovitijih mjera

Bolje poznavanje odnosa djevojčica i žena prema tjelesnim i športskim aktivnostima (dobrovoljne, školske i samostalne aktivnosti) glavni je ključ za osmišljavanje odgovarajućih politika i promicanje većeg sudjelovanja.

S tim ciljem, lokalne i nacionalne vlasti potiču se na:

- provedbu kvantitativnih istraživanja o sudjelovanju djevojaka i žena u športovima u školi i izvan nje,
- provedbu kvalitativnih istraživanja koja uključuju razne stručnjake (kao što su sociolozi, pedagozi i psiholozi) kako bi se usvojile dodatne spoznaje o preprekama sudjelovanju žena i ženskim potrebama i željama u pogledu tjelesne aktivnosti i športa,
- prikupljanje mjerodavnih informacija (o pitanjima poput aktivnosti koje su dostupne ženama, postojećih športskih aktivnosti, prostora i opreme za šport) u suradnji sa športskim organizacijama i savezima,
- evidentiranje primjera diskriminacije i rasizma koje djevojčice i žene doživljavaju u športskim okruženjima i
- prenošenje svih kvalitativnih i kvantitativnih podataka o ženskom športu onima koji donose odluke na lokalnoj razni kako bi ih uvjerile da poduzmu odgovarajuće korake.

Vijeće Europe poziva se na suradnju s drugim europskim institucijama u provedbi sljedećih aktivnosti:

- prikupljanje, analiza i širenje informacija o športskim aktivnostima djevojčica i žena na europskoj razini i praćenje promjena,
- određivanje jasnih kriterija za ocjenu dobre prakse u tom području i
- provedba komplementarne studije o uključenosti žena na rukovodećim položajima u športskim organizacijama (kao što su upravljanje i treniranje).

Promicati provedbu proaktivnih politika za promicanje športa za djevojčice i žene

Političko djelovanje jedan je od ključnih načina za ostvarivanje jednake dostupnosti tjelesnih aktivnosti i športa ženama i muškarcima u svakoj životnoj dobi, bez obzira na društvene okolnosti i etničko i kulturno podrijetlo. Stoga se zemlje članice, javna tijela i športski savezi općenito potiču da se pozabave pitanjem dostupnosti športa ženama i uvedu potrebne mjere.

Konkretno, imajući na umu da se jednake mogućnosti i besplatan pristup športu mogu zajamčiti samo uz snažnu uključenost javnog sektora, od vlada i drugih javnih tijela traži se da:

- pruže učinkovitu potporu radu organizacija civilnog društva koje promiču sudjelovanje žena u športu i borbu protiv spolne, etničke i kulturne diskriminacije. Treba razmotriti mogućnost promicanja takvih organizacija dodjelom bespovratnih sredstava, uz istodobno poštovanje prava Zajednice;
- osiguraju dosljednost različitih politika koje imaju za cilj poticati sudjelovanje žena u športu. Naglasak treba staviti na usklađeno djelovanje koje prelazi uobičajene granice između različitih javnih i privatnih dionika uključenih u razvoj i organizaciju športa, osobito kada se radi o izradi nacionalnih planova i provedbi i pristupu programima;

- ako je potrebno, poduzmu odgovarajuće mjere kako bi uklonili neravnopravnu dostupnost ženama i djevojčicama športova kao i položaja rukovoditelja, instruktora ili učitelja. U određenim okolnostima potrebne su odgovarajuće mjere za postizanje potpune i djelotvorne ravnopravnosti između svih djevojčica i žena s obzirom na njihove društvene okolnosti i etničko i kulturno podrijetlo. Međutim, treba osigurati da takve mjere same po sebi ne budu diskriminirajuće.

U pogledu tjelesnog odgoja u školama, zemlje članice i mjerodavna tijela potiču se da:

- tjelesnom odgoju daju veću ulogu u obrazovanju (ili da mu tu ulogu vrate) jer je djevojčicama obično lakše baviti se športom u sigurnom okruženju s poznatim trenerima ili trenericama koje obitelj poznaje i kojima vjeruje. Pokazalo se također da većina ljudi koja rano steknu naviku bavljenja športom održe tu naviku cijeli život (Special Eurobarometar 334, 2010.);
- uspostave veze između škola i klubova kako bi se učenike potaknulo da se nastave baviti športom i nakon što završe školu.

Prilagoditi ponuđene športove zahtjevima žena

Kako bi povećali broj djevojčica i žena koje sudjeluju u tjelesnim aktivnostima i športu, svi javni i privatni sustavi koji nude športske aktivnosti moraju biti svjesni njihovih očekivanja i legitimnih zahtjeva, kao i prepreka koje im stoje na putu, te biti u mogućnosti zadovoljiti njihove želje u svim fazama života.

U tu svrhu, od vlada, državnih obrazovnih službi, športskih udruženja i lokalnih vlasti traži se da promiču integriran pristup ravnopravnosti spolova u području tjelesne aktivnosti i športa i da se zajednički potrudu:

- ponuditi i promicati širok spektar tjelesnih aktivnosti i športova;
- osigurati športske objekte koji su dobro povezani javnim prijevozom i prilagođeni potrebama korisnika i korisnica u smislu gostoljubivosti i udobnosti;
- povećati ponudu rekreacijskih športova i odrediti termine za aktivnosti koje polaznici i polaznice dijelom sami/same organiziraju;
- ponuditi posebne treninge i termine samo za žene, pritom zadržavajući mogućnost sudjelovanja u mješovitim aktivnostima;
- ponuditi mogućnosti čuvanja djece i aktivnosti za djecu dok se roditelji bave odabranim športom;
- uzeti u obzir posebna etničko-kulturološka i/ili vjerska obilježja u skladu s nacionalnim propisima i integracijskim politikama. Drugim riječima, uzeti u obzir mogućnost zadovoljavanja posebnih potreba, poput osiguravanja posebnih prostorija samo za žene i trenerice, te mogućnost nošenja burke;
- redovito se savjetovati sa stanovnicima, članovima i članicama klubova i mladim ljudima u školama kako bi se aktivnosti i uvjeti u kojima se one provode mogli što više prilagoditi njihovim zahtjevima.

Omogućiti stručno usavršavanje vezano za rodna pitanja svima onima koji su uključeni u organizaciju i nadzor tjelesnih aktivnosti i športa

Budući da je osposobljavanje važno sredstvo kojim se mijenjaju stavovi i svakodnevne prakse, od zemalja članica i mjerodavnih tijela traži se da:

- zajamče da sadržaj početnog osposobljavanja športskih instruktora/instruktorica i trenera/trenerica bude visoke kvalitete i da uključuje rodnu dimenziju. Tečajevi bi se, između ostalog, trebali baviti sudjelovanjem žena u

športu i odgovarajućim pedagoškim pristupom tjelesnim aktivnostima i športu;

- osiguraju da osposobljavanje učitelja tjelesnog odgoja uključuje pitanja mješovitih športova i rodna pitanja. Športovi bi trebali uključivati strategije predavanja i metode rada koje nastavnike i nastavnice pripremaju za rješavanje problematičnih situacija koje nastaju zbog razlika u spolu ili kulturi;
- osiguraju stručno usavršavanje administrativnog osoblja, volontera i volonterki u športskim klubovima kao i novinara i novinarki kako bi ih se upozorilo na pitanja razlika među spolovima i neravnopravnosti.

Unaprijediti kvalitetu lokalnih športskih objekata

Uz proaktivne politike, osposobljavanje i prilagodbu ponude, za promicanje uključenosti djevojčica i žena u tjelesne aktivnosti i šport mogu se koristiti i drugi lokalni mehanizmi.

Lokalne športske klubove i škole – klubove putem njihovih menadžera/menadžerica, instruktora/instruktorica i općina poslodavaca, a škole putem nastavnika/nastavnica tjelesnog odgoja i nadležnih odjela ministarstva – potiče se da:

- među osoblje tijela koja organiziraju tjelesne aktivnosti i šport uključe više žena, uz novčanu naknadu ili bez nje. Instruktoricama i učiteljicama lakše je s djevojkama u pubertetu razgovarati o pitanjima vezanim uz tjelesni razvoj i zdravlje;
- uspostave sustave poticanja sudjelovanja djevojčica i žena, da ih uključe u provedbu projekata, procese odlučivanja i, općenito, tehničke i administrativne zadaće;
- stvore uvjete koji vode do izgradnje samopouzdanja i ljubavi prema športu, da potiču nastavnike/nastavnice i instruktore/instruktorice da veći naglasak stavljaju na rad na sebi i razvoj vještina, a manje na uspoređivanje i natjecanje;

- uspostave i njeguju odnose povjerenja s roditeljima. Potiče ih se da ih upozoravaju na dobrobiti tjelesne aktivnosti i športa i da s njima redovito razgovaraju o onome što njihovo dijete radi. Redovita interakcija i posjeti športskim objektima mogu uvjeriti roditelje i ukloniti prepreke za bavljenje športom djevojčica. S tim u vezi, klubovi i škole mogu organizirati međugeneracijska događanja koja spajaju roditelje i djecu;
- eksperimentiraju i smišljaju nove pilot-projekte (primjerice vezane za rasporede, prijevoz i prirodu aktivnosti) radi promicanja bavljenja športom i tjelesnim aktivnostima djevojčica i žena;
- uspostave postupke za ocjenjivanje projekata i aktivnosti s pomoću alata kao što su testiranje tjelesnog stanja, upitnici, pojedinačni ili grupni razgovori i sastanci te da u te aktivnosti sustavno uključuju djevojčice i žene.

Prenositi poruke, predodžbe i inicijative

Olakšati razmjenu i prenošenje informacija i predodžbi na lokalnoj i europskoj razini u cilju unaprjeđenja ugleda ženskog športa i doprinosa njegovom razvoju.

S tim u vezi, europske se institucije potiču na:

- koordinaciju razmjene informacija i dobre prakse među zemljama članicama te na promicanje prikupljanja informacija, znanja i praktičnih iskustava vezanih uz razvoj ženskog športa i mjera za sprječavanje diskriminacije djevojčica i žena;
- osnivanje informativnog centra u kojem će se prikupljati znanja o ženskom športu (istraživanja, ispitivanja na terenu, savjeti i kontakti).

Lokalna tijela i športski klubovi potiču se na:

- poboljšanje koordinacije na lokalnoj razini o organiziranim i samostalnim aktivnostima koje se nude, o potrebnim formalnostima i financijskoj potpori za osobe s niskim prihodima. Uspostavljanje, u tu svrhu, zajedničke internetske platforme koja će sadržavati sve informacije koje se odnose na pojedinu lokaciju;
- izlazak na teren i sastajanje s mladim ljudima u školama, uz pristanak učitelja, kako bi ih informirali o lokalnim športskim klubovima i opisali im što se nudi;
- pokretanje reklamnih kampanja za razne športske discipline i aktivnosti koje su dostupne djevojkama i ženama (kroz događanja kao što su dani otkrića, otvoreni dani i dani pod nazivom „Žene i šport“).

Od svih medija traži se da:

- naglašavaju uspjehe vrhunskih športašica i ističu kao primjer žene koje su uspjele u športu i kroz šport;
- bolje informiraju o ženskim športovima i prikazuju više slika ženskih športova;
- reklamiraju „dobru praksu“ te izvješćuju o svim primjerima diskriminacije, seksizma i rasizma usmjerenih protiv djevojčica i žena te da ih osuđuju.

Literatura

Projekti, inicijative i primjeri dobre prakse

Uz projekte navedene u drugom dijelu ovog priručnika, čitatelj može naći još ideja i prijedloga u sljedećim projektima koji se provode uz potporu Europske komisije:

„Olympia“, Talijanski savez Šport za sve (Italian Union of Sport for All – IUSP), www.olympiaproject.net, vidi posebno Europsku povelju o pravima žena u športu

„Enter!“, Savez za šport i rekreaciju (Sport and Recreation Alliance – UK), www.sportandrecreation.org.uk

„Wild“ (Ženski međunarodni program za razvoj vodstva), Europska nevladina športska organizacija (European Non-Governmental Sports Organisation – ENGSO), www.wildsports.eu

Dionici, nacionalne i europske organizacije

Europska unija, Special Eurobarometar 334, *Sport and Physical Activity* (Sport i tjelesna aktivnost), ožujak 2010.

Agencija Europske unije za temeljna prava, *Racism, ethnic discrimination and exclusion of migrants and minorities in sport: a comparative overview of the situation in the European Union* (Rasizam, etnička diskriminacija i isključenje useljenika i manjina iz športa: usporedni prikaz situacije u Europskoj uniji), listopad 2010.

European Women and Sport – EWS, www.ews-online.org/en

Europski parlament, Report on *Women and Sport* (Izvyješće o ženama i športu), 2003.

Njemački institut za mlade, *Wie Kinder ihren multikulturellen Alltag erleben, Ergebnisse enier Kinderbefragung*, München, Deutsches Jugendinstitut, 2000.

Sporting Equals, *Faith, Religion and Sport* (Vjera, religija i šport), Sporting Equals, Birmingham.

Consejo Superior de Deportes (Garcia Ferrando M.), *Hábitos deportivos de los españoles*, Španjolska, 2006.

Ministarstvo mladih, športa i udruga (Deydier B.), *Izvjješće Sport et Femmes*, Francuska, 2004.

ISTAT: Nacionalni institut za statistiku (Italija)

Literatura iz humanističkih i društvenih znanosti

A. C. Nielsen, *Fitness: i praticanti in Italia*, Rim, Editrice il Campo, 2002.

Barker - Ruchti N., Barker D. i dr., «Sport, health and the feminine body: Locating healthism within discourses of social integration», u *Journal of Ethnic and Migration Studies*.

Biddle S., Coalter F., O'Donovan T., MacBeth J., Nevill M. i Whitehead S., *Increasing Demand for Sport and Physical Activity by Girls*, Edinburgh, sportscotland, 2005.

Cockburn C. i Clarke G., "Everybody's looking at you! Girls negotiating the 'femininity deficit' they incur in physical education", u *Women's studies international forum*, 25 (6), 2002., str. 651-656.

Defrance J., "Les pratiquants de šport" u P. Arnaud (ur.), *Le sport en France*, Pariz, LA Documentation française, 2000., str. 77-96.

Fialová L., "Women and sport in the Czech Republic", u P. Giess-Stüber i D. Blecking (ur.), *Sport, integration, Europe. Widening Horizons in Intercultural Education*, Baltmannsweiler, Schneider Verlag Hohengehren GmbH, 2008., str. 270-275.

Fischer A., Wild-Eck S. i dr., Das Sportverhalten der Migrationsbevölkerung, Detaljno istraživanje provedeno za "Sport Kanton Zürich 2008" i "Sport Schweiz 2008", Zürich, Uprava za sigurnost ciriškog kantona, Ured za sport, 2010.

Gasparini W. i Talleu C., *Sport and discrimination in Europe*, Council of Europe Publishing, Sport policy and practice series, 2010.

Hartmann –Tews I. i Luetkens S. A., «Jugendliche Sportpartizipation und somatische Kulturen aus Geschlechterperspektive», u W. Schmidt, I. Hartmann-Tews i W.-D. Brettschneider (ur.), Erster Deutscher Kinder-und Jugendsportbericht, Schorndorf, Hoffman, 2003., str. 297-317.

Henry I. P., Amara M., Aquilina D., Green M. J. i Coalter F., *Sport and Social Inclusion of Refugees and Asylum Seekers*, projekt Europske komisije, 2004.

Hills L., "Friendship, physicality and physical education: An exploration of the social and embodied dynamics of girls' physical education experiences" u *Sport, Education and Society*, 23 (3), 2007., str. 335-354.

Koca C. i Hacısoftaoğlu I., "Sport Participation of Women and Girls in Modern Turkey", u T. Benn, C. Pfister i H. Jawad (ur.), *Muslim Women in Sport*, Ujedinjeno Kraljevstvo, Routledge International Publishing Series, 2010., str. 154-165.

Koca C., Hacısoftaoğlu I. i Bulgu N., "Physical activity participation among Turkish women from different socioeconomic status",

rad predstavljen na četvrtom međunarodnom kongresu ISSA-e, održanom zajedno sa 10. međunarodnim kongresom ISHPES-a, Kopenhagen, 2007.

Kugelmann C. i Weigelt-Schlesinger Y., *Mädchen spielen Fußball – Ein Lehrgang für Mädchen in Schule und Verein*, Schorndorf, Hofmann, 2009.

Lampert T., Mensink G.B.M., Rohman N. i Woll A., „Körperlich-sportliche Aktivität von Kindern und Jugendlichen in Deutschland. Ergebnisse des Kinder- und Jugendgesundheits surveys (KiGGS)“, u *Bundesgesundheitsblatt-Gesundheitsforschung – Gesundheitschutz*, 50, 2007., str. 634-642.

Lamprecht M., Fischer A. i dr., Sport Schweiz 2008: *Das Sportverhalten der Schweizer Bevölkerung*, Magglingen, Savezni ured za šport, 2008.

Lamprecht M., Fischer A. i dr., Sport Schweiz 2008: *Kinder und Jugendbericht*, Magglingen, Švicarski opservatorij za šport i tjelesnu aktivnost, 2008.

Louveau C., «Pratiquer une activité physique ou sportive: persistance des inégalités parmi les femmes», u *Recherches féministes*, 23 (2006.) 119, str. 143-176.

Louveau C., «Pratiquer une activité physique ou sportive: persistance des inégalités parmi les femmes», u *Recherches féministes*, 17 (1) 2004., str. 39-76.

Moreau A., Pichault A. i Truchot G., «Le sport chez les jeunes de 12 à 17 ans», *Stat-Info*, 02-04, 2002.

Muller L., «La pratique sportive des jeunes dépend avant tout de leur milieu socio-culturel», u *Stat-info*, 03-07, 2003.

Pfister G., «Muslim women and sport in diasporas. Theories, discourses and practices – analysing the case of Denmark», u T. Benn, G. Pfister i H. Jawad (ur.), *Muslim women and sport*, Routledge, 2010., str. 41-76.

Seefeldt V. D. i Ewing E., *Youth sports in America: an overview*, Michigan State University, 1996.

Smith A. L., "Perceptions of peer relationships and physical activity participation in early adolescence", u *Journal of sport and exercise psychology*, 21, 1999., str. 329-350.

Stalder M. i Kersten B., Evaluation der Berufs – und Arbeitssituation von Spitzensport-Trainerinnen und Trainern der Schweizerischen Sportverbände von Swiss Olympic, Bern, Švicarski olimpijski savez / Švicarski olimpijski trening za trenere / Savezni ured za šport / Magglingen Sport College, Sveučilište u Freiburgu / Sveučilište u Bernu, 2002.

Talleu C., "Etre ensemble" dans le associations sportives. Contribution à une sociologie des sociabilités, doktorski rad, Sveučilište u Strasbourgu, 2009.

Walseth K. i Fasting K., "Sport as a Means of Integrating Minority Women", u *Sport and Society*, 7 (1), 2004., str. 109-129.

With-Nielsen N. i Pfister G., "Gender constructions and negotiations in PE – case studies", u *Sport, Education and Society*, 2010. (u tisku).

Woll A., Jekauc C., Mees F. i Bös K., «Sportengagements und sportmotorische Aktivität von Kindern», u W. Schmidt (ur.), *Zweiter Deutscher Kinder – und Jugendsportbericht, Schwerpunkt: Kindheit*, Schorndorf, Hofmann, 2008., str. 177-192.

Uredništvo

Voditeljica projekta

Clotilde Talleu: Konzultantica i suradnica u Timu društvenih znanosti za istraživanja o športu Sveučilišta u Strasbourgu, Francuska. Opseg njezina rada obuhvaća javne politike o športu i integraciju pripadnika ranjivih i manjinskih skupina. Godine 2010. sudjelovala je u pripremi publikacije *Sport i diskriminacija u Europi* (Vijeće Europe, EPAS). Članica je znanstvenog odbora Europskog tima stručnjaka „Šport i državljanstvo“.

Suradnici/e

Ainhoa Azurmendi: Konzultantica za šport u *Avento Consultoria*, Španjolska. Ima diplomu iz psihologije, magisterij na temu „Ravnopravnosti žena i muškaraca“ (2003.) i specijalizirala je športsku psihologiju (2006.). Trenutačno radi za javne ustanove koje provode projekte u području ravnopravnosti žena i muškaraca u športu na lokalnoj, pokrajinskoj, regionalnoj i državnoj razini.

Natalie Barker-Ruchti: Izvanredna profesorica na Odjelu za hranu i prehranu i športske znanosti Sveučilišta u Gothenburgu/Göteborgu, Švedska. Njezine istraživačke aktivnosti obuhvaćaju rodna pitanja, šport i općenito trenerstvo u športu.

Romaine Didierjean: Doktorandica u Timu za istraživanja o športu Sveučilišta u Strasbourgu, Francuska. Bavi se športom i tjelesnim aktivnostima djevojčica turskog podrijetla u Francuskoj (Alsace) i Njemačkoj (Baden-Württemberg).

Elke Grimminger: Asistentica na Odsjeku za športsku pedagogiju Sveučilišta Albert-Ludwigs u Freiburgu, Njemačka. Glavne su teme njezina istraživanja: međukulturalno učenje u športu, međukulturološke sposobnosti nastavnika i nastavnica tjelesnog

odgoja, profesionalizacija nastavnika i nastavnica tjelesnog odgoja, grupni procesi u tjelesnom odgoju, videografija, studije miješanih metoda, tjelesna aktivnost predškolske djece.

Laura Hills: Izvanredna profesorica na području športa mladih/ sociologije športa na Sveučilištu Brunel, Ujedinjeno Kraljevstvo. Glavne teme njezina istraživanja i podučavanja obuhvaćaju rodna pitanja, tjelesnost, kvalitativne istraživačke metode, športsku kulturu i društveni identitet. Njezini posljednji radovi bave se društvenim i utjelovljenim vidovima iskustava djevojčica u tjelesnom odgoju te rodnim, klasnim i tjelesnim pitanjima u športu.

Fadila Ibrahimbegović-Gavić: Redovna profesorica na Sveučilištu u Sarajevu i članica upravnog odbora od 2005. godine. Objavila je oko 40 stručnih i znanstvenih radova o tjelesnom odgoju. Njezino posljednje istraživanje bavi se učinkom rata u Bosni i Hercegovini na tjelesne aktivnosti djevojčica i žena.

Tess Kay: Profesorica športa i društvenih znanosti na Sveučilištu Brunel, Ujedinjeno Kraljevstvo i direktorica BC.ShaW-a, Centra za istraživanje športskog zdravlja i blagostanja u Brunelu. Istražuje šport, uključivanje i različitost već više od 25 godina u Velikoj Britaniji, Europi i u međunarodnim razvojnim kontekstima.

Gertrud Pfister: Profesorica na Odsjeku za tjelovježbu i športske znanosti Sveučilišta u Kopenhagenu, Danska. Vodila je važne međunarodne istraživačke projekte o rodnim pitanjima i športu, ženama i nogometu, športu i vodstvu te muslimanskim ženama i športu. Konzultantica je u Međunarodnom društvu za povijest tjelesnog odgoja i športa i Međunarodnoj udruzi za sociologiju športa.

Prikupljanju podataka pridonijeli su i:

Antonio Borgogni: Asistent na Fakultetu za športske znanosti, Sveučilište u Cassinu, Italija. Glavne tema kojom se bavi odnos je tijela i grada.

Simone Digennaro: Predavač na Sveučilištu u Cassinu. Ima doktorat iz športskih znanosti sa Sveučilišta u Rimu i Strasbourgu. Suraduje s Europskim opservatorijem za šport i zapošljavanje i Međunarodnom udrugom za šport i kulturu. Autor je raznih monografija, knjiga i znanstvenih radova.

Canan Koca: Redovni profesor na Sveučilištu Hacettepe, Turska i istraživač na Sveučilištu u Edinburgu, Škotska. Izvršni je član Međunarodne udruge za tjelesni odgoj i šport za djevojke i žene i glavni tajnik Turske udruge za športske znanosti. Objavio je nekoliko radova o tjelesnom odgoju i športu.

Erika Vannini: Znanstvena novakinja na Sveučilištu u Cassinu. Autorica monografije o imigraciji i nekoliko članaka o športu i društvenoj intervenciji. Radi kao voditeljica projekta o volonterstvu. Bavi se, između ostalog, rodnim pitanjima.

Od trenutka kada je 2007. godine Prošireni djelomični sporazum o športu (EPAS) uspostavljen, jedan od njegovih prioriteta bilo je promicanje različitosti kroz šport. S tim ciljem, Vijeće Europe razvilo je paneuropski program koji uključuje niz dionika iz javnih tijela i svijeta športa. Svi igraju važnu ulogu u suzbijanju diskriminirajućih trendova koji trenutačno postoje u športu i u promicanju športa kao sredstva poticanja različitosti i društvene kohezije.

Ova zbirka priručnika dobre prakse prikaz je politika i prakse koje trenutačno postoje u cijeloj Europi. Cilj mu je širiti i dijeliti pozitivna iskustva koja naglašavaju načine na koje šport može promicati temeljne vrijednosti Vijeća Europe u području ljudskih prava.

<http://www.coe.int./epas>